

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ОТРИМАННІ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Людмила Василівна МАКСИМІВ,

*кандидат юридичних наук, судовий експерт
сектору балістичного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень Івано-
Франківського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України*

Участь спеціаліста у кримінальному провадженні регламентується нормами Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), зокрема статтею 71 КПК визначено, що спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [1]. У практичній діяльності на підтвердження своїх спеціальних знань та навичок особа зобов'язана надати документ, який свідчить про здобуття певної освіти та кваліфікації (диплом про здобуття освіти), або документ з місця роботи, який підтверджує, що особа працює за фахом і відповідно може бути спеціалістом у кримінальному провадженні.

У кримінальному провадженні спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду. Досить часто для проведення експертизи у кримінальному провадженні виникає необхідність у проведенні порівняльного дослідження, що своєю чергою є підставою для відібрання зразків для експертизи.

Першочергово варто з'ясувати, що слід розуміти під поняттям «отримання зразків для експертизи». На сьогодні отримання зразків для експертизи більшість провідних українських науковців слушно розглядає в структурі такої слідчої (розшукової) дії як проведення експертизи [2, с. 224; 3, с. 365]. У той же час окрема регламентація їх отримання у статті 245 КПК, вказує на певну відокремленість від експертизи і самостійність як окремої кримінально-процесуальної дії, на думку Бауліна О. В. У спеціальній літературі йдеться про проблеми у нормативно-правовому забезпеченні отримання зразків для експертизи та застосуванні цієї дії в слідчій практиці [4].

Вважаємо, що отримання зразків для експертизи – це самостійна процесуальна дія, що проводиться стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи, слідчим суддею у випадках, якщо експертиза призначена за клопотанням сторони провадження або судом з метою забезпечення проведення експертизи та встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Самостійність вказаної процесуальної дії підтверджується такими

фактами: для отримання зразків для експертизи передбачено складання окремих процесуальних документів; отримання зразків для експертизи у деяких випадках потребує залучення спеціаліста; за результатами відібрання зразків для експертизи складаються відповідні процесуальні документи. Зразки для експертного дослідження відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. Тобто, відібрання зразків для експертизи проводиться слідчим, прокурором із залученням спеціаліста у випадках передбачених законом або у разі необхідності. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1]. Зразки, отримані для експертизи, не є доказами у кримінальному провадженні, проте несуть в собі інформацію, що має доказове значення. Така інформація стає доступною і може бути використана в доказуванні у кримінальному провадженні лише в результаті проведення експертизи. Саме тому зразки для порівняльного дослідження мають особливий процесуальний статус, являють собою матеріал для отримання нового або перевірки вже наявного доказу. Оскільки джерелом доказів є висновок експерта, то ті дані, які будуть отримані внаслідок проведеної експертизи виступатимуть доказами у кримінальному провадженні.

Як свідчить практика, досить часто з метою правильного відібрання та вилучення зразків для експертного дослідження залучається спеціаліст, який є компетентним у певній сфері діяльності. В подальшому, вказана особа, яка залучалась як спеціаліст для отримання зразків, може виступати експертом для проведення експертизи у тому ж кримінальному провадженні. Тому, виникає запитання: «Чи може одна і та ж сама особа виступати спеціалістом при отриманні зразків для експертизи і експертом при проведенні цієї експертизи?». Залучений спеціаліст, відбираючи зразки для експертизи з участю слідчого або за дорученням суду, витратив свій час, щоб ознайомитись з матеріалами кримінального провадження, розібратися з об'єктами дослідження та відібраними зразками, тому він зможе швидше й ефективніше проводити експертне дослідження і сформулювати висновок. А з іншої сторони, чи не буде він зацікавленим у результатах проведення експертизи, якщо був залучений як спеціаліст. Однозначної відповіді на вказане питання немає, оскільки в КПК про це чітко не вказано. Підтримуємо позицію щодо можливості залучення особи як спеціаліста для відібрання зразків і в подальшому як експерта для проведення експертизи, оскільки перед тим, як залучити спеціаліста слідчий повинен переконатися у його незацікавленості у вказаному кримінальному провадженні. Однак, вказана проблема ще потребує обґрунтованого наукового дослідження та опрацювання з метою подальшого її вирішення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. К.: Центр учб. літ., 2013. 544 с.
3. Кримінальний процес: / за заг. ред. Ю. М. Грошевого, В. Я. Тація, А. Р. Туманянц та ін. Х.: Право, 2013. 824 с.
4. Баулін О. В. Особливості отримання біологічних зразків особи для проведення експертизи у досудовому розслідуванні. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2015_60_27